
Görüntülü Konferans Uygulamalarında Öğrenen - Öğretici Etkileşimi: Öğreticiler Açısından Değerlendirme

Learner-to-Instructor Interaction in Video Conference Applications: Instructors' Perceptions

Yard.Doc.Dr. Müjgan BOZKAYA¹

Öz: Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim programlarında işlevi ve ağırlığı yönünden birbirinden farklı iletişim teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Etkileşimli görüntülü konferans uygulamaları da, Anadolu üniversitesi uzaktan eğitim programlarında yer alan ve KKTC'de öğrenim görenlerin derslerine entegre olmuş iletişim teknolojilerinden biridir. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, görüntülü konferans uygulamalarında öğrenen-öğretici etkileşiminin çoğunlukla öğretici değerlendirmeleri boyutunda ele alınıp incelendiği görülmektedir. Bu çalışmada öğrenen-öğretici etkileşiminin nasıl gerçekleştiği, literatürde yapılan çalışmalara benzer şekilde, öğretici değerlendirmeleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Öğretici değerlendirmelerine bağlı olarak, bu çalışmada, görüntülü konferans uygulamalarında öğrenen-öğretici etkileşiminin nasıl gerçekleştiği ve etkileşimi sağlamada hangi unsurların dikkate alındığı betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma, görüntülü konferans programında ders veren öğretmenlerin öğrenenlerle etkileşimli bir ders gerçekleştirebilmek için farklı iletişim ve öğretme becerilerinden yararlanmaya çalıştıklarını, ancak, gerek kullanılan teknolojinin avantaj ve sınırlılıklarını bilmemelerinden, gerekse, kullanılan teknolojiye bağlı aksaklıklar nedeniyle istenilen düzeyde etkileşimi gerçekleştiremediklerini ortaya koymuştur.

Anahtar sözcükler: Uzaktan Eğitim, Etkileşimli Görüntülü Konferans, Etkileşim, Öğrenen-öğretici Etkileşimi

Abstract: Various communication technologies for different functions(and with different intensities) are being used in distance education programs of Anadolu University. Interactive video conference is one of these communication technologies that has been employed in the distance programs of the University and has been integrated in the distance courses for learners who reside in the Northern Cyprus Turkish Republic. In the literature, learner-to-instructor interaction in interactive video conferences has been studied usually from the point of views of the instructors. In accordance with the literature, instructors' evaluations have been used in this study. This study was intended to investigate the ways learners and instructors interact in the video conferences by using a descriptive analysis methodology. The study has revealed that in their video conferences, although the instructors try to make use of various communication and teaching skills, they could not establish intended level of interaction with students due to lack of knowledge about limitations and advantages of the technology as well as technological problems they encountered during the implementations.

Key words: Distance Education, Interactive Videoconferencing, Interaction, Learner-Instructor Interaction.

¹ Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir 26470

Tel: 222 335 05 80 dh: 25 33 Fax: 222 335 65 80 eposta: mbozkaya@anadolu.edu.tr

1.GİRİŞ

Uzaktan eğitimde etkileşimin önemi, yıllardır bilinmekte ve kavram olarak uzaktan eğitimde çoğu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Etkileşim yaygın olarak bilinen bir kavram olmakla birlikte, eğitim literatürüne bakıldığında, herkes tarafından kabul gören genel bir tanımının bulunmadığı görülmektedir (Soo ve Bong, 1998). Ancak genel bir ifadeyle tanımlamak gerekirse etkileşim;birbirine etki eden gruplar ve bireyler arasındaki karşılıklı etki ve değişimdir (Wagner, 1994). Literatür incelendiğinde ise, etkileşimin kavram olarak çoğunlukla sosyal süreç olarak tanımlandığı ve iletişim, işbirliği, aktif öğrenme gibi kavramları içerdiği görülmektedir. Bunun nedeni de, etkileşim kavramının kullanılan ortam ve teknolojiyle birlikte düşünülmesindedir. Ortam; herhangi bir bilginin özel şekilde sunumunu içeren bir iletişim yapısıdır. Bu nedenle her ortam, bilgiyi sunma ve organize etmede kendine özgü özellikler taşımaktadır. Ancak aynı ortam birbirinden farklı sunum teknolojilerini içerebilir. Örneğin sese dayalı bir öğretim-öğrenme ortamı kullanıldığında ses kasetleri tek yönlü iletişim olanağı ile yalnızca öğrenen-içerik/materyal etkileşimini sağlarken, sesli konferans eşzamanlı (gerçek zamanlı) ve iki yönlü iletişim ile öğrenen-materyal, öğrenen-öğrenen ya da öğrenen-öğretici etkileşimini olanaklı kılabilir. Bu durum, ortam ve etkileşimin teknoloji ile ilişkisinde, kullanılan teknolojilerin tek yönlü ya da iki yönlü olmasına bağlı olarak eşzamanlı ya da eşzamanda gerçekleşmeyen (gecikmeli) etkileşimi ortaya çıkarmaktadır.

Uzaktan eğitimde etkileşimden söz edildiğinde; genellikle öğrenen-içerik/materyal, öğrenen-öğrenen ve öğrenen-öğretici etkileşimini kapsayan üç farklı etkileşim düzeyi akla gelmektedir. Ancak 1990'lı yıllarda uzaktan eğitimde etkileşimli teknolojilerin yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte Hillman ve arkadaşlarının geliştirdiği ve etkileşimde teknoloji etkisini belirlemeye çalışan öğrenen-arayüz etkileşimi, dördüncü bir boyut olarak literatür çalışmalarına ilave olmuştur (Hillman,Willis ve Gunawardena, 1994).

Etkileşimli uzaktan eğitimde öğretici, öğrenen ve eğitim araçları arasındaki iletişim etkileşimli olmalıdır. Bu amaçla etkileşimli kanalların sağlanabilmesi için en yeni teknoloji olarak görüntülü konferans uygulamaları öne çıkmaktadır. Görüntülü konferans uygulamaları sesli ve görsel iletişim için doküman paylaşımı, yazı, tablo ve görüntü içerme gibi özelliklere sahiptir. Görüntülü konferans, görüntü ve veri iletimli ses iletişim teknolojilerinden oluşmaktadır. Ses, temel iletişim ortamı olarak kalırken, video ise görsel bir iletişim ortamı sağlamaktadır.Bu sistem yardımıyla uzaktan öğrenenler, öğreticilerle aynı mekanda bulunmaksızın eşzamanlı olarak öğreticilerin sunumunu dinleyebilir, diyaloglar gerçekleştirebilir ve hazırlanmış görsel materyalleri izleyebilirler. Diğer yandan görüntülü ve sesli konferans uygulamalarında öğrenen ve öğretici arasında sağlanan etkileşimin fiziksel etkileşim olanağından yoksun olması öğretim-öğrenme sürecinde öğrenenlerin telefona ve diğer çevresel aygıtlara erişme zorunluluğunu yaratmaktadır. Özellikle ders süresince öğrenenlerle diyalogların ve görsel sunumların zaman faktörüne bağlı olarak sınırlandırılması, öğrenenlerin öğreticiyle, diğer öğrenenlerle ve materyallerle etkileşimlerini sınırlayabilmektedir.

Uzaktan yürütülen eğitimin kalitesi üzerinde doğrudan etkisi olan öğrenen-içerik/materyal etkileşimine ilişkin sonuçlar, öğrenenlerin ders içeriğini çalışmalarından ve sınıf içi etkinliklerine katılımlarından ortaya çıkmaktadır (Moore ve Kearsley, 1996). Öğrenen-içerik etkileşimi üzerine yapılan çalışmaları ayırt etmek o kadar kolay olmamakla birlikte, kimi zaman bu etkileşim türü öğrenen-öğrenen etkileşimi ve öğrenen-arayüz etkileşimi gibi değişkenlerle birleştirilerek açıklanmaya çalışılmaktadır. Öğrenen-öğrenen etkileşiminde ise,

bir öğrencinin diğer bir öğrenci ile ya da bir kaç öğrenci ile arasındaki etkileşimi söz konusudur. Bir uzaktan öğrenme ortamında öğrencilerin diğer öğrenciler ile etkileşim halinde olmaları öğrenme sürecine katılımı sağlamada en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Moore ve Kearsley,1996). Öğrenenin öğretici ile etkileşim halinde olması ise, öğrenenin derse ilişkin bilgileri doğru olarak yorumlayabilmesinde ve belirsiz noktaların açıklanmasında yardımcı olmakta dahası, öğrenmenin gerçekleşmesinde en önemli belirleyici olarak görülmektedir. Uzaktan eğitim uygulamalarına bakıldığında, kullanılan farklı ortam ve teknolojilerin etkileşimin bu üç düzeyini farklı ağırlıklarda sağladığı görülmektedir. Örneğin ders kitapları ya da ders içeriğini desteklemek amacıyla hazırlanmış televizyon programları, öğrenenin materyalle etkileşimine olanak sağlarken, etkileşimli ve görüntülü konferans gibi görüntü ve sesi eşzamanlı sağlayan teknolojiler, etkileşimin her üç düzeyini gerçekleştirebilmektedir. Öğrenen-arayüz etkileşiminde ise çoğunlukla öğrenenlerin teknoloji deneyimleri, teknolojiyi öğrenme aracı olarak nasıl algıladıkları ve teknolojiye bağlanabilme/erişebilme kolaylıkları üzerinde durulmaktadır.

Eğitsel ortamların hepsinde, öğrenenlerin öğreticiyle, diğer öğrenenlerle ve öğrenme materyalleriyle etkileşimi gerçekleştirmiş olmaları oldukça önemlidir (Moore ve Kearsley, 1996). Uzaktan eğitim ortamlarında etkileşimin sözü edilen bu üç düzeyini etkili olarak gerçekleştirebilen öğrenme araçlarından biri de şüphesiz etkileşimli ve görüntülü konferanstır. Literatürde 'sanal sınıf' olarak da adlandırılan etkileşimli ve görüntülü konferans çevrelerinde, eşzamanlı görüntü ve ses bağlantıları sağlayan görüntülü konferans; öğrenenler, uzmanlar, öğreticiler ve farklı mekanlar arasında öğrenenler açısından yüksek düzeyde bir etkileşimin geliştirebilmesi için fırsatlar yaratmaktadır. Örnek vermek gerekirse, bu sistem yardımıyla öğrenciler sorular geliştirebilir, istenilen görevleri yerine getirmede takım çalışmalarında bulunabilir, eşzamanlı etkileşime girerek bilgiyi anlamaya ve yorumlamaya çalışır, temel bilgi kaynaklarına ulaşabilir, diğer online iletişim araçlarını (elektronik posta, tartışma odaları vb.) kullanarak uzaktaki öğrenenlerle düşüncelerini karşılaştırabilir ve tartışabilir.

Bates (1995) öğrenme sürecinde gerçekleşen etkileşimi; bireysel ve sosyal etkileşim olmak üzere ikiye ayırarak inceler. Bates'e göre birinci etkileşim türü öğrenenin bir bilgisayar programı, televizyon programı ya da ders kitabı gibi öğrenme materyalleriyle bireysel ve tek başına etkileşime girmesini ifade ederken, sosyal etkileşim, herhangi bir öğrenme materyali karşısında iki ya da daha fazla birey arasında gerçekleşen etkileşimi ifade etmektedir. Başka bir deyişle bireysel etkileşimde öğrenen öğrenme materyali ile pasif bir etkileşime girerken, sosyal etkileşimde, öğrenen-öğrenen arasında ya da öğretici ve öğrenen arasında iki-yönlü bir etkileşim gerçekleşmektedir. Bates'in vurguladığı her iki etkileşim türü öğrenme sürecinde önemli olmakla birlikte, bunların maksimum düzeyde etkilerinin ortaya çıkarabilmesi için öğretim tasarımının, öğretme yöntemlerinin ve uygun teknolojinin bilinmesi gerekmektedir (s.52).

Etkileşimli ve görüntülü konferans sisteminde, görüntü ve sesin eşzamanlı kullanılması nedeniyle her zaman yüksek düzeyde sosyal etkileşimin gerçekleşeceği düşünülmektedir. Ancak her etkileşim türünün kendiliğinden ortaya çıkmadığı da bilinmektedir. Bu nedenle gerek öğrenen-öğrenen arasında gerekse öğrenen-öğretici arasında gerçekleşen etkileşimin dersin içeriğine uygun olarak öğretici tarafından önceden tasarlanması gerekmektedir. Bu yüzden, etkileşimli ve görüntülü konferans yöntemiyle gerçekleştirilecek bir öğretim tasarlanırken, etkileşim biçimi göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı zamanda öğreticinin ders için ayrılan sürede etkileşimi nasıl sağlayacağı, öğretimin kalitesini arttırma-

da kullanılacak etkileşim yöntemlerinin etkilerinin neler olacağı önceden düşünülmelidir. Diğer yandan, birbirinden farklı mekanlardaki öğrenenler arasında başarılı etkileşimin sağlanması, öğreticinin öğretme becerileri yanında sisteme destek hizmet veren teknisyenlere de bağlıdır. Dolayısıyla bir ders etkinliğinde ne türde etkileşimin kullanılacağı; öğrenene sunulacak içeriğin yapısına, öğrenenlerin yaşına, beklentilerine, buldukları mekan ve ortamlara göre çeşitlilik gösterebilecektir. Bununla birlikte, uzaktan yürütülen eğitimin kalitesini arttırabilmek ve başarılı uzaktan eğitim stratejileri oluşturabilmek için, öncelikle öğretici ile öğrenciler arasında etkileşimin sağlanması gerekmektedir (Gunawardena ve Zittle,1995). Çünkü uzaktan eğitimde kullanılan teknolojiler sistemin doğası gereği hem psikolojik açıdan hem de iletişim açısından öğrenenle öğreticiler arasında fiziksel bir uzaklık yaratmaktadır (Moore,1993). Bir yandan bu fiziksel bölünmüşlüğü önüne geçebilmek, diğer yandan da uzaktan öğrenenleri pasif konumdan çıkararak aktif hale getirebilmek için etkileşimin planlanması gerekmektedir. Barker (1995) uzaktan öğrenmenin öğreticileri öğrenci-öğretici etkileşimini oluşturmada yeni yollar aramaya zorladığını, 'zoraki'(forced) etkileşim talep ettiğini ve uzaktan öğrenenleri sınıfın bir parçasıymış gibi hissettirebilmek ve derse katabilmek için daha fazla çaba harcamak gerektiğini ileri sürmektedir. Her ne kadar eşzamanlı gerçekleşen öğrenmede öğrenenler sınıfın bir parçası olarak sisteme daha çok bağlanabiliyor olsalar da, öğrencilerin motivasyonunun arttırılabilmesi ve dikkatinin çekilebilmesi için etkileşimin düzenlenmesi gereği bir zorunluluktur.

Bu çalışmada, uzaktan eğitimde etkili bir öğrenme aracı olarak kullanılan görüntülü konferansın öğrenen-öğretici etkileşimi boyutu, öğretici görüşlerine başvurularak incelenmiştir.

2.ÖĞRENEN-ÖĞRETİCİ ETKİLEŞİMİ

Çoğu araştırmacının görüşü, uzaktan öğrenmenin başarılı olabilmesi için etkileşimin gerekli olduğu yönündedir. Örneğin Bork yüksek düzeyde gerçekleşen etkileşimin, bireyselleştirilmiş öğrenme için can alıcı olduğunu iddia eder (1995, s.232). Özellikle de öğretme-öğrenme sürecinde gereksinimlere cevap verebilecek ortamların sağlanması yüksek düzeyde etkileşimin sağlanmasına neden olmaktadır. Uzaktan öğrenme çevrelerinde gerçek zamanlı ve iki yönlü görüntü ve ses etkileşimini sağlayan modern teknolojiler öğrenen-öğretici ve öğrenenler arasında maksimum düzeyde etkileşimi gerçekleştirmeye yardımcı olmaktadır.

Uzaktan öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, eğitimde pek çok açıdan etkili olan öğrenen-öğretici etkileşimi de değişim göstermektedir. Bu değişim aynı zamanda kullanılan teknolojilere ve ortamlara bağlı olarak öğretme tekniklerine ve öğreticinin rolüne de yansımaktadır. Thach and Murphy'e (1995, ss.57-58) göre uzaktan eğitim ortamlarında geleneksel öğretme tekniklerini kullanmak etkili olmayacaktır. Fakülte ve diğer uzmanların uzaktan eğitim ortamlarında gerçekleşecek öğretme etkinliklerinde başarılı olabilmeleri için yardım almaları ve tanımlanmış yeni rolleri üstlenmeleri gerekmektedir.

Geleneksel sınıflarda öğretici, doğrudan doğruya sözel ve sözel olmayan ifadelerini kullanarak öğrencilerin dikkatini çekmeye çalışırken, görüntülü ve sesli uzaktan öğrenme sınıflarında öğrencilerin dikkatini çekebilmek için bir öğretici bu ifadelerini, kamera açılarıyla ve yakın ölçekli çekimler yardımıyla ve ekran etkileşimi yoluyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Diğer yandan, geleneksel sınıflarda öğretme işlevinin asıl sorumluluğu öğreticinin elindeyken, uzaktan öğrenme sınıflarında öğreticiler, öğrencilerin öğrenmeleri için gerekli olan sorumluluğu, uzaktan öğrenmeyi sağlayan diğer yardımcılarla (tek-

nik personel, akademik danışmanlar-tutors-, öğretim elemanları-facilitators- vb.) uyumlu bir şekilde yürütmektedir.

Uzaktan öğrenme bağlamında etkileşim söz konusu olduğunda çoğunlukla öğrenen-öğretici iletişimini gerçekleştirmede öğretici davranışları üzerinde durulmaktadır. Geleneksel sınıflarda, öğreticilerin beden dilini kullanmalarında, öğrenenle göz teması kurabilmelerinde ve hareketlerinde, öğrenenlerin büyük ölçüde etkilerinin olduğu bilinmektedir. Geleneksel sınıflarda öğrenenler yardımıyla ortaya çıkan bu davranışlar da öğrenenlerin ilgisini öğreticiye ya da konuya çekebilmede uyarıcı rol oynamaktadır. Ancak bir araç yardımıyla uzaktan öğrenmenin gerçekleştiği sınıflarda, öğreticilerin kullandığı beden dili, göz teması ve hareketleri yüz yüze ortamda gerçekleşen etkiye sahip değildir. Çünkü bu davranışlar kendiliğinden oluşmayıp, uygulamalar ya da zorlamalar sonunda ortaya çıkmaktadır. Freitas, Meyers, ve Avtgis (1998), geleneksel sınıflardaki öğrenenler ile uzaktan öğrenme sınıflarındaki öğrenenlerin öğreticilerinin sözel olmayan davranışlarına ilişkin beklentilerini karşılaştırdıklarında, uzaktan öğrenme sınıflarındaki öğrenenlerin beklentilerinin daha düşük olduğunu saptamışlardır. Bu ve benzeri çalışmalar da göstermektedir ki, geleneksel sınıflarda etkileşim otomatik olarak gerçekleşebiliyor olsa da, görüntülü konferans gibi öğrenmenin uzaktan gerçekleştiği sınıflarda etkileşimin istenilen düzeyde ve etkili olabilmesi için, dersin öğretici tarafından içeriğe uygun olarak tasarlanması ve planlanması gerekmektedir. Sullivan ve arkadaşları (1994) etkileşimli ve görüntülü konferansın geleneksel sınıf öğretiminden farklı olduğunu, ancak iyi bir sınıf öğretiminin genellikle etkileşimli ve görüntülü konferans sistemlerinde de iyi bir öğretmen olabileceğini belirtmektedirler. Çoğu öğretim becerileri her iki öğretim ortamı için ortak olarak kullanılıyor olsa da, uygulamalarında farklılıklar gösterebilmektedir. Amirian (2003) yaptığı literatür incelemelerinde bu farklılığın kaynağının teknolojiden değil, öğreticilerin pedagojik niteliklerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Burada önemli olan şey, öğreticilerin kendi sınıf içi derslerinde kullandıkları iletişim becerilerinden farklı olarak, etkileşimli ve görüntülü konferans derslerinde ilave planlamaya, rol değişimlerine ve yeni becerilere gereksinim duyacaklarını bilmeleridir. Başka bir deyişle, sahip oldukları iletişim becerilerini ve davranışlarını içinde buldukları ortama ve kullandıkları teknolojiye uygun biçimde kullanabilmelidirler. Bir diğer bilinmesi gereken nokta da, teknolojinin tek başına öğrenmeyi etkilemediğidir (Navigating the Sea of Research, 2004, ss.20-21). Çünkü herhangi bir öğretim-öğrenme ortamında teknoloji ya da araç, bilginin dağıtımını gerçekleştiren araçtan başka bir şey değildir (Clark, 1994). Clark'ı destekleyen Cyrs da (2001) benzer bir ifadeyle, öğrencilerin asla teknolojiden öğrenmediklerini, onların öğreticilerinin iletişim biçiminden ya da teknoloji yardımıyla gerçekleştirdikleri iletişim becerilerinden öğrendiklerini ileri sürmektedir.

Öğretim-öğrenme sürecinde etkileşimli ve görüntülü konferansın kullanımı, öğreticilerde güçlü iletişim becerilerine sahip olmanın yanı sıra güçlü düzenleme ve yönetme becerilerine sahip olmayı da gerektirmektedir. Sullivan ve arkadaşları (1994) yaptıkları çalışma sonucunda öğretim sürecinde kullanılan teknolojilerin, öğreticileri daha bilinçli ve planlı olmaya yönlendirdiğini bulmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında, öğretim sürecinde herhangi bir teknoloji ya da ortam kullanıldığında, öğreticilerin, sahip oldukları öğretim becerilerini kullandıkları araçla uyumlu hale getirebilmesi gerekmektedir (Bates, 1995). Diğer yandan, bu türdeki uzaktan eğitim uygulamalarında, öğreticinin hem dersin öğretiminde hem de dersin tasarımında önemli ölçüde sorumlulukları bulunmaktadır. Dersin tasarımı ve öğretimi ise öğretici açısından farklı ve özel bazı becerilere sahip olmayı gerektirmektedir. Eğer bir öğretici öğretimin yanı sıra dersin tasarımını da gerçekleştirecekse, önceden hazırlıkla-

rını ve planlamalarını yapmış olmalıdır. Örneğin görüntülü konferans teknolojisine uygun olarak dersini tasarımılayacak bir öğretici; öğretme-öğrenme kuramlarını, öğretim stratejilerini ya da içeriği destekleyecek uygun öğrenme materyallerini bilmenin yanı sıra etkileşimli ve görüntülü konferansın getirdiği sınırlılıkları ve avantajları da biliyor olmalıdır.

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğrenenlerle yüksek düzeyde etkileşimin sağlanabilmesi için görüntülü konferans sınıflarında ders verecek öğreticilerin sahip olması gereken iletişim becerileri ve yeterliliklerin çoğu çalışmada aşağıdaki benzer noktalara işaret ettiği görülmektedir (Cyrs, 2001; Willis, 2002; Reed ve Woodruff,1995)

- İyi bir öğretici öğrenenlerle yüksek düzeyde etkileşim sağlayabilmek için öncelikle görüntülü konferans sistemini öğrenmeli
- Öğrenenlerle monitör yardımıyla iletişim sağlandığından, göz temasının kurulmasına özen göstermeli
- Dersin süresini, kullanacağı yöntemleri, etkinlikleri, materyalleri ve bunları hangi araç yardımıyla sunacağını (dokümanter kamera, bilgisayar, tahta vb.) önceden planlamalı ve test etmeli
- İçeriği aktarmada yararlanacağı görsellerin tasarımını kullanılan teknolojiye uygun olarak gerçekleştirebilmeli
- Sözel becerilerinin yanı sıra, ses tonlamaları, jestler, mimikler gibi sözel olmayan sunum becerilerini de etkili ve yerinde kullanabilmeli
- Yüksek düzeyde etkileşim yaratabilmek için içeriğe ilişkin öğrenenlere sorular sorup yanıtları alabilmeli. Benzer şekilde, öğrenenlerin de sorular sorup yanıtlarını alabilmelerine fırsat vermeli
- Etkileşimin devamlı olabilmesi için öğrenenlerle ders dışında da (e-posta, telefon, fax gibi hizmetlerle) iletişim kurabilmeli

Bunların dışında, uzaktan öğrenenler arasındaki psikolojik ve coğrafi uzaklığı azaltabilmek ve öğrenenlerin tümünü derse aktif olarak katabilmek için öğrenenlere ismiyle hitap etmek yerinde olacaktır. Bunun için de katılımcıların isim listelerinin öğreticiye verilmesi yararlı olabilecektir. Diğer yandan, öğreticinin görüntülü konferans sırasında kullanılan cihazların nasıl kullanılması gerektiğinden haberdar olması ve gerektiğinde bunları kullanabilecek bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir (Willis, 2002). Uzaktan öğrenme sınıflarında önemle üzerinde durulması gereken bir diğer konu da TV izleme davranışının eğlenme amaçlı değil, eğitim amaçlı yapıldığının öğrenenin anlamasını sağlamaktır (Reed ve Woodruff, 1995). Bunun olabilmesi de, yine dersin öğretici tarafından çok iyi tasarlanıp, planlanmasına bağlıdır.

Uzaktan eğitimde öğrenen-öğretici etkileşimine yönelik çok sayıda araştırma olmasına rağmen, görüntülü konferans yoluyla gerçekleştirilen eğitimde, öğrenen-öğretici etkileşimine yönelik ve bu türdeki etkileşimi etkileyebilecek unsurların neler olduğunu öğretici açısından ele alan çalışmalara rastlanamamıştır. Bu noktada karşılaşılan araştırma ve literatür eksiği görüntülü konferansın öğrenen-öğretici etkileşimine katkısı “öğrenen” ve “öğretici” açısından bir değerlendirme yapma olanağını ortadan kaldırmaktadır. Özellikle de görüntülü konferans sisteminin doğası gereği eşzamanlı ses ve görüntüyü, öğrenen ve öğretici noktalarına iletmesi, etkileşimin kendiliğinden ortaya çıktığı düşüncesini doğurmaktadır. Oysa ki etkileşimin ortaya çıkması sadece kullanılan teknolojiyle değil, bu teknolojiyi

kullanan öğretici ve öğrenenlerin gereksinimlerine cevap verebilecek biçimde yapılandırılmasıyla mümkün olabilecektir. Diğer yandan, etkileşim boyutunun farklı ortamlarda ele alındığı çalışmalara bakıldığında, genellikle etkileşim boyutunun öğretici açısından değerlendirildiği görülmektedir. Bunun nedeni; öğreticilerin daha öğrenenlerle etkileşime başlamadan önce teknolojiye uygun olarak derslerini etkileşimi arttırabilecek yönde planlaması ve tasarımı gereğinden, etkili sunum becerilerine sahip olabilmesi gibi öğrenenlerle etkileşimlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Başka bir deyişle, öğrenen-öğretici etkileşimi boyutunda öğretici algılamalarının daha kolaylıkla ve kontrollü olarak analiz edilebilmesi, “öğretici” bağlamının tercih edilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, öğrenen-öğretici etkileşimini özellikle öğretici açısından değerlendirmek ve ilgili literatürle karşılaştırmasını yapmak, bu çalışmanın da çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim uygulaması olarak ilk görüntülü konferans deneyimini 1997 yılında Kazakistan’da bulunan Ahmet Yesevi Üniversite’nin İktisat Bölümünde öğrenim gören öğrencileri için başlatmıştır. Daha sonra bu uygulama 2001-2002 yılında KKTC’de (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) uzaktan eğitim yoluyla öğrenim gören İktisat ve İşletme Fakülteleri öğrencileri için de gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar başarıyla gerçekleştiğinden, üniversitemiz, 2003-2004 öğretim yılında, akademik danışmanlık hizmeti kapsamındaki dersleri KKTC’de öğrenim gören öğrencileri için görüntülü konferans yoluyla vermeye başlamıştır. Uygulamada görev alan öğretmenlerle KKTC’de bulunan öğrenciler Mart- Mayıs aylarında, haftada 18 saat olacak şekilde ve toplam 12 hafta süreyle görüntülü konferans sınıflarında bir araya gelerek derslerini tamamlamışlardır.

Bu çalışmanın temel amacı, Anadolu Üniversitesi bünyesinde yürütülen görüntülü konferans derslerindeki öğrenen-öğretici etkileşiminin nasıl oluştuğunu öğretici değerlendirmeleriyle analiz etmektir. Böylece, bu çalışmayla öğrenen-öğretici etkileşimini etkileyen unsurların neler olduğu belirlenerek, uzaktan öğrenenlerin görüntülü konferans derslerinden maksimum düzeyde fayda sağlamaları ve buna bağlı akademik başarılarını geliştirmeleri sağlanacaktır.

3.YÖNTEM

Araştırmada nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde, araştırma sonucunda elde edilen veriler mantıklı ve anlaşılır biçimde betimlenerek yorumlanmış; bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurularak makalede yer verilen sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bunun için de, elde ki nitel veriler frekans değerlerine dönüştürülerek sayısallaştırılmış ve böylece araştırmanın bulguları betimsel yöntem yardımıyla analiz edilmiştir.

3.1. Araştırmaya Katılanlar

Araştırma, Anadolu Üniversitesi’nde etkileşimli görüntülü konferans derslerini yürüten öğretim üyeleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 2003-2004 yılı KKTC bürosuna bağlı uzaktan öğrenim gören Anadolu Üniversitesi İktisat ve İşletme fakültelerinin öğrencilerine yönelik görüntülü konferans derslerinin akademik takviminde toplam 13 ayrı ders için 12 ayrı öğretim üyesi görev almıştır. Bu programda görev alan öğretmenlerden 8’i araştırmaya gönüllü olarak katılmış ve bu durumu yazılı onaylarıyla belgelemişlerdir. Araştırmaya katılanların 1’i, araştırmacı tarafından pilot çalışmaya alındığından araştırma 7 kişiyle tamam-

lanmıştır. Araştırmaya katılan öğretim üyeleri, görüntülü konferans yoluyla verdikleri dersleri, Anadolu Üniversitesi'nin ilgili örgün bölümlerinde de vermektedirler.

3.2.Betimsel Analizin Gerçekleştirilmesi

Araştırmacı tarafından ilgili literatür incelemesi ve pilot uygulama yapıldıktan sonra, şu anda varolan durumu betimleyebilmek için, görüşmecilere sorulmak üzere yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Nitel araştırma alanında uzman iki kişinin görüşleri alınarak, oluşturulan soruların yarı-yapılandırılmış görüşmeye uygunluğu belirlenmiştir. Görüşme formunda yer alan soruların içerik geçerliliğini belirlemek üzere yine bir alan uzmanından yardım alınarak, hazırlanan soruların sorulma sırasının uygunluğu, soruların anlaşılır olup-olmadığı ve araştırılmak istenen konuyu kapsayıp-kapsamadığı belirlenmiştir. Bu sorulara ilişkin betimsel analizin gerçekleştirilmesi sürecinde de sırasıyla; verilerin dökümü, görüşme kodlama anahtarının oluşturulması, görüşmelerin görüşme kodlama anahtarına kodlanması, kodlamaların karşılaştırılarak güvenilirlik hesaplarının yapılması, bulguların tanımlanması ve yorumlanması işlemleri yapılmıştır (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2000).

3.2.1.Verilerin Dökümü

Toplam 12 hafta süren görüntülü konferans derslerinin mayıs ayında tamamlanmasından hemen sonra araştırmaya katılan kişilerle görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerin ses kayıtları ayrı ayrı görüşme formlarına aktarılmıştır. Ses kayıtlarının görüşme formlarına aktarımından sonra ilk hallerinin bir kopyası alınarak saklanmıştır. Daha sonrasında, görüşülen kişi sayısına göre dökümü yapılan görüşme formları bilgisayar ortamında word dökümanı olarak kaydedilmiş ve elde edilen toplam 76 sayfalık dökümün tamamı bir alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Bu işlem, ses kayıtları ile dökümlerin aynı ve tutarlı olmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

3.2.2.Görüşme Kodlama Anahtarının Oluşturulması

Her bir soru için verilen yanıtlar, görüşme formlarından kopyalanarak ilgili sorunun altında kategorilendirilmiş böylece görüşme kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Araştırmacı ve bir alan uzmanı, birbirlerinden bağımsız olarak yansız atama yöntemiyle belirledikleri görüşme formlarından % 50'sini görüşme kodlama anahtarına işaretlemişlerdir. Daha sonra bu işaretlemeler her bir sorunun yanıtı için tek tek incelenmiş ve fikir birliğine varılarak kodlama anahtarına son hali verilmiştir.

3.2.3.Görüşmelerin Görüşme Kodlama Anahtarına Kodlanması

Bu süreçte, araştırmacı ve bir alan uzmanı birbirlerinden bağımsız olarak görüşmecilere ait görüşme formlarını görüşme kodlama anahtarına işaretlemişlerdir.

3.2.4. Kodlamaların Karşılaştırılması ve Güvenirliğin Hesaplanması

Araştırmacı ve bir alan uzmanının yapmış oldukları işaretlemelemelerden sonra ‘görüş birliği’ ve ‘görüş ayrılığı’ sayıları belirlenerek araştırmanın güvenilirliği aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır (Gay, 1987; Miles ve Huberman, 1994)

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$$

Toplam 11 soruya ilişkin güvenilirlik hesaplamasında sonuç % 93 olduğundan, değerlendirmeciler arasında güvenilirliğin sağlandığı söylenebilir. Her bir soruya ilişkin güvenilirlik hesaplaması yapıldığında sırasıyla;

1.a için : % 88, 1.b için : %100, 2. soru için:% 78, 3.a için: % 80, 3.b için :% 80, 4. soru için:% 83, 5. a için:%100, 5.b için :% 83, 6 soru için: % 100, 7. soru için: % 100, 8. soru için: % 100, 9. soru için: % 100, 10. a için :% 100, 10.b için :% 100 ve 11. soru için: % 100 sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.5. Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması

Görüşme kodlama anahtarına göre işlenmiş olan veriler belirlendikten sonra, araştırma sorusu çerçevesinde ortaya çıkan bulguların tanımlanmasına gidilmiştir. Tanımlanan bulgular da araştırmacı tarafından açıklanmış ve literatürle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Anadolu Üniversitesi’nde gerçekleştirilen görüntülü konferans uygulamasında, öğrenen-öğretici etkileşiminin öğretici görüşlerine başvurularak nasıl gerçekleştiğinin ortaya çıkarılması için hazırlanmış olan 11 soruya ilişkin bulgular, soruların sorulma sırası aynen korunarak analiz edilmiştir.

Görüşme kapsamında öğretilere yöneltilen ilk soru “Görüntülü konferans programına katılma nedeniniz nedir? Neler hissettiniz?” olmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1.a’da araştırmaya katılanlardan alınan yanıtlar incelendiğinde, tüm katılımcıların, öncelikle fakülte yönetiminin kendilerine böyle bir programa katılmaları yönünde teklifi olduğundan katıldıkları saptanmıştır. Ancak fakülte yönetiminin isteği dışında, programa katılan 4 öğretici, daha önceden AÖF’nin çeşitli faaliyetlerinde görev aldıklarından, “uzun zamandır derslerine giriyor” (sf.46) olmalarından dolayı bu sistemi ve öğrenci özelliklerini bildikleri için bu programa katıldığını belirtmiştir. Görüşmeye katılan tüm öğretiler bu programda verdikleri dersi aynı zamanda Anadolu Üniversitesi’nin örgün bölümlerinde de vermelerine rağmen, sadece 3’ü konu uzmanı olduğunu düşündüğü için katıldığını belirtmiştir. Benzer şekilde yine 3 öğretici dersini verdiği “ kitabın yazarları arasında olma, hem de kitabın editörü olması” (sf. 58) nedeniyle kendisine böyle bir programa katılmasının teklif edildiğini belirtmiştir. İdari olarak böyle bir seçimin yapıyor olması, bir anlamda, dersi verecek öğretilerin gerek kitap yazarı ve editörü olarak, gerekse, aynı dersi

Tablo 1.

a. Görüntülü konferans programına katılma neden/leriniz neydi?	Frekans
AÖF dekanlığı tarafından böyle bir teklif geldiği için	7
AÖF 'nin çeşitli faaliyetlerinde görev aldığım için	4
Aynı dersi örgün bölümlerde de verdiğim için	3
Ders kitabının yazarı/editörü olduğum için	3
Programın zamanı bana uygun olduğu için	2
Önceden görüntülü konferans deneyimim olduğu için	1
Kıbrıs'taki öğrencilerle de iletişim kurmayı istediğim için	1
Öğrenciler açısından yararlı olabileceğini düşündüğüm için	1
b. Programa ilk katıldığımızda neler hissettiniz?	Frekans
Yeni bir teknolojiyle öğrenciye ulaşmak beni heyecanlandırdı	2
Farklı bir ortam olduğundan bazı sıkıntıları olabileceğini hissettim	2
Kendimi kamera karşısındaki bir oyuncu, bir sanatçı gibi hissettim	1
AÖF'nin doğal bir işi olarak gördüm	1
Bu programın, TV programlarına göre daha etkili, verimli ve çekici olacağını düşündüm	1
Program hakkında bilgim olmadığından belirsizlik ve şaşkınlık yaşadım	1

örgün sistemde vermelerinden ötürü alanlarında uzman olarak kabul edilmelerinin bir göstergesi olarak görülmüştür.

Görüntülü konferans programına katılan 2 öğretici “bir program yapılıyor, programın saatleri var, bir de bizim kendi ders programımız var, çakışma oluyor mu-olmuyor mu diye bizleri aradılar”(sf.14) ifadesiyle program takviminin kendisine uygunluğunun, programa katılmayı kabul etmesinde bir koşul olarak vurgulamaktadır.

Sonuçlara bakıldığında, öğreticilerin böyle bir programa katılmalarında idari bir seçim etkili olmakla birlikte, zamanın uygunluğu, deneyim sahibi olma ve farklı teknolojilerle öğrenciye ulaşma isteği gibi katılımı etkileyen çeşitli faktörler de bulunmaktadır. Açıköğretim sistemi doğası gereği farklı bileşenleri ve teknolojileri tümelşik olarak öğretim-öğrenme amaçlı hizmete sunuyor olsa da, her bir bileşenin ya da teknolojinin kendine özgü sağladığı avantajları ve dezavantajlarının olduğu bilinmektedir. Bu nedenle her bir bileşenin ve teknolojinin gereklerini ayrı ayrı biliyor olmak, sistemin etkili, verimli ve çekici olabilmesinde oldukça önem taşımaktadır.

Diğer yandan, öğreticilerin çoğunluğunun görüntülü konferans deneyiminin olmaması, bu derslerin yürütülmesinde bazı sıkıntıların olabileceğine işaret etmektedir. Nitekim Tablo 1'in b bölümünde, 2 öğretici “farklı bir ortam olması nedeniyle bazı sıkıntılar yaşanabileceğini”(sf. 69)belirtmiştir. 2 öğretici de farklı bir teknolojiyle öğrenciye ulaşacağından heyecan duyduğunu ve hatta bir öğretici, öğretim sürecinin kamera önünde gerçekleşmesi nedeniyle kendini “ bir sanatçı ya da oyuncu gibi hissettiğini”(sf.15) belirtmiştir. Bu durum, öğreticilerin kullanılan teknoloji hakkında bilgilerinin olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Öğreticilerden biri de, AÖF ' nin bir diğer hizmeti olan televizyon yoluyla öğretim etkinliklerine katılmış ve yaşadığı deneyimlere bağlı olarak “bu programların TV programlarına

göre de hem daha kolay, hem de daha etkili, verimli ve çekici” (sf.70) olduğunu belirtmiştir. Programın etkili, verimli ve çekici olarak değerlendirilmesinin nedeni ise, büyük ölçüde öğrenci-öğretici etkileşiminin anında olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Görüşmenin ikinci sorusu, öğretmenlerin ders/leri öncesinde ne türde hazırlıklar yaptığını belirlemeye yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2.

Ders/leriniz öncesinde ne türde hazırlıklar yaptınız?	Frekans
Metin ve kullanılacak tüm görsellerin tasarımı için ilgili arkadaşlardan yardım aldım	6
Ders notlarımın ve sorularım önceden faks yoluyla öğrencilere ulaştırılmasını sağladım	6
Anlatacağım konuları 12 haftaya bölerek önceden planladım	5
Sürenin 1/3’ini konu anlatımına, 2/3’sini sorular ve çözümlerine yer verecek biçimde planladım	5
İçeriği, öğrencilerin anlamakta zorlandığı konulara ağırlık vererek yapılandırdım	4
Öğrenciye soracağım soruları, sınavda sorulmuş olanlardan da yararlanarak hazırladım	4
Anlatımı zenginleştirmek için önceden görsellerimi (slayt, şekil, şema vb.) hazırladım	3
İçeriği Power Point programında sunabilecek biçimde tasarladım	1
Kullanacağım görsellerin ekranda kalma süresini ve net görünüp-görünmediğini önceden test ettim	1

Tablo 2’ye verilen yanıtlar incelendiğinde; toplam 7 kişiden 6’sı ders notlarını kendilerinin hazırladığını, ancak tasarım için yaklaşık 1 hafta öncesinden AÖF’de görevli arkadaşlara gönderdiğini, onların da ilgili düzenlemeleri yaparak, ders notlarını ve soruları aynı zamanda Kıbrıs’taki arkadaşlara (öğrencilere) gönderdiğini belirtmiştir (sf. 2). Araştırmaya katılan 5 öğretici, derslerinde işleyecekleri konuları, dönem boyunca kitaba bağlı bir program işlendiği için hangi hafta da hangi konuyu işleyeceğini önceden belirleyebildiklerini (sf.2) belirtmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında, literatüründe desteklediği gibi, planlamanın süreç içerisinde ne denli önemli olduğu göze çarpmaktadır. Sullivan (1994) ve Bates (1995) farklı teknoloji kullanımının öğretmenleri, öğretme sürecinde daha bilinçli ve organize olmaya yönlendirdiğini, buna bağlı olarak da iletişim, organizasyon ve yönetim becerilerini araca uyumlu hale getirmelerine neden olduğunu belirtmiştir. Gerçekten de görüntülü konferans programında görev alan öğretmenlerin değerlendirmelerine bakıldığında; gerek programın genel olarak planlanmasında ve yürütülmesinde, gerekse ders süresinin öğrenci gereksinimleri doğrultusunda planlanıp yürütülmesinde ekstra çaba harcadıkları görülmektedir. Örneğin; 4 öğreticinin hazırladığı soruların sınavda çıkanlarla türdeş olmasına dikkat ettiğini belirtmesi ve yine 4 öğreticinin ders içeriklerini öğrencilerin zorlandığını düşündükleri konulara ağırlık verecek biçimde yapılandırdığını belirtmesi harcadıkları çabanın göstergesidir.

Görüşmenin üçüncü sorusu, öğrencilerin uzakta olmasının varsa avantajlarını ve dezavantajlarını belirlemeye yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3.

a.Öğrencilerin sizden uzakta olmasının varsa avantajları neydi?	Frekans
Öğrencinin ayağına gitmeden ders anlatmak zaman açısından tasarruf sağladı	2
Öğrenciler öğreticiyle istedikleri zaman görüşemediklerinden derse daha hazırlıklı geldiler	2
Farklı materyalleri kullanıyor olmam içeriğin sunumunda kolaylıklar sağladı	1
Öğrenci ile fiziksel olarak aynı ortamda bulunmadığım için kendimi daha rahat hissettim	1
Öğrenciler gerçek sınıf ortamıyla karşılaştırıldığında daha rahattılar	1
b.Öğrencilerin sizden uzakta olmasının varsa dezavantajları neydi?	Frekans
Öğrencilerden uzakta olmak bizleri gerçek sınıf ortamındaki sıcaklıktan uzaklaştırdı	3
Öğrenciyle gerçek sınıf ortamında oluşan türde karşılıklı etkileşimimiz olmadı	3
Öğrencilerin bizlere diledikleri anda ulaşabilme şansları olmadı	2
Öğrencileri tanıma şansımız olmadı	2
Öğrenciye ders dışı etkinlikler yaptırma şansımız olmadı	1
Öğrencilerle kurulan göz teması oldukça zayıftı	1
Öğrencilerin dikkatini çekebilmek için fazla çaba harcadım	1
Öğrencilerin derse katılımı sayıca fazla değildi	1
Öğrenciler dersi herhangi bir TV programını izliyormuş gibi algıladılar	1
Pasif öğrencileri derse katabilmekte oldukça zorlandım	1

Tablo 3.a'ya verilen yanıtlar incelendiğinde; 2 kişi, yolda geçen sürenin kendileri için bir zaman kaybı, artı maliyet olduğunu, bu nedenle de dışarıda bir ders anlatma yerine böyle bir video konferansı tercih ettiklerini (sf.16)belirtmiştir. Başka bir deyişle, öğrencinin ayağına gitmeden ders anlatıyor olmak zaman açısından öğreticilere tasarruf sağladığı gibi, öğrencilerin programı tercih etmelerine de neden olarak gösterilebilir. Yine 2 öğretici de, öğrenciyle istedikleri anda görüşememenin getirdiği dezavantaj karşısında, öğrencilerin derslere daha hazırlıklı geldiklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni de, bu öğrencilerin ders dışında öğreticiyle herhangi bir yolla iletişim kuramamalarından kaynaklanıyor olabilir, ki bu düşünce tablonun b bölümünde, 2 öğreticinin öğrencilerin bizlere diledikleri anda ulaşabilme şansları olmadı ifadesiyle desteklenmektedir.

Uzakta olmanın dezavantajı olarak; 3 öğretici, öğrencilerden uzakta olmanın kendilerini gerçek sınıf ortamındaki sıcaklıktan uzaklaştırdığını ve öğrenciyle gerçek sınıf ortamında oluşan türde karşılıklı bir etkileşim yaşamadıklarını belirtmiştir. Bunu da bir öğretici "benden uzakta olmaları gerçek bir sınıf ortamındaki sıcaklığı tabi ki taşıyor, göz teması çok zayıf oluyor. Her ne kadar ben onların ağırlıklı olarak bir kısmını, büyük bir kısmını, onlar da tamamen odaklı beni görmelerine rağmen, böyle bir göz göze iletişim, sınıf ortamındaki gibi gerçek bir iletişim gerçekleşmiyor. Neden dersiniz anlatıcı ya da hoca, kendi açımdan bakarsak, ben anlatacağım konuya ağırlıklı olarak konsantre oluyorum, yetiştirme çabasıdayım. İletişim sanki biraz daha arka sıralarda kalıyor. İletişim her zaman ihmal edilen ve onların sanki bir televizyon izlercesine çok da gerçek bir sınıf ortamındaki hoca etkileşimini yaşamadıklarını hissettim" (sf.37) sözleriyle açıklamıştır. Öğretici ile öğrenenin farklı mekanlarda olmasının gerçek sınıf ortamındaki sıcaklığı yansıtamamasının ve buna bağlı olarak da istenilen düzeyde öğretici-öğrenen etkileşiminin sağlanamamasının nedenleri arasında; gerçek sınıf ortamındaki gibi öğrencilerin öğrencilerle tanışma şansla-

rının olmaması ve ders dışında öğrencilerin öğretmenleriyle başka kanallarla iletişim kuramaları gösterilebilir. Özellikle de öğretici ile öğrencilerin bir TV monitörü aracılığı ile birbirini görüp duymaya çalıştıkları düşünüldüğünde, sürekli bir göz temasının kurulmaması, derse aktif katılımı azaltabileceği gibi dersin algılanma biçimini de etkileyebilecektir (Reed ve Woodruff, 1995). Teknoloji yardımıyla uzaktan yürütülen bu programın öğrenenler açısından eğitim amaçlı algılanıp, aktif katılımlarının sağlanabilmesi de, ancak içeriğin öğrenen-öğretici etkileşimini sağlayacak biçimde planlanmasıyla mümkün olabilecektir.

Görüşmenin dördüncü sorusu, öğretmenlerin ders/leri sırasında öğrenciyle etkileşim kurabilmek için nelere dikkat ettiğini belirlemeye yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4.

Ders sırasında öğrencilerinizle etkileşim kurabilmek için nelere dikkat ettiniz?	Frekans
İçerikle ilgili olarak öğrencilere sorular yönelttim	5
Dikkatlerini konuya çekebilmek için kimi zaman sesi yükseltip-alçalttım	4
Derse başlarken öğrencilerle selamlaşım, güncel olayları tartışarak giriş yaptım	3
Öğrencilerden gelen soruları tartışarak yanıtlamaya çalıştım	3
Öğrencileri soru sormaları için cesaretlendirmeye çalıştım	3
Öğrencilerden sorduğum sorulara yanıt vermelerini istedim	3
Dikkatlerini çekebilmek için konuyu yaşamdan örneklerle zenginleştirerek açıklamaya çalıştım	3
Derse başlamadan önce öğrencilere kendimi tanıttım	2
Öğrencileri tanımaya, isimlerini öğrenmeye çalıştım	2
Sınavla ilgili ipuçlarını ve önemli noktaları vurgulamaya çalıştım	2
Derse katılımı arttırabilmek için kimi zaman espriler yaptım	2
Öğrencilerle göz teması kurmaya çalıştım	1

Görüntülü konferans derslerinin etkileşimli gerçekleşebilmesi için; 5 öğretici, önce öğrenciyi derse dahil etmek gerektiğini, bunda öğrenciyi soru sorarak, “arkadaşlar sizin bir sorunuz var mı; anlamadığınız bir yer var mı” gibi sözcükle yapabildiğini (sf.19) belirtmiştir. Özellikle derslere ayrılan sürenin sınırlı olması ve bu sınırlı sürenin etkili, verimli ve çekici olacak şekilde değerlendirilebilmesi için öğretmenler, çoğunlukla, öğrencilere soru sorarak ve onlardan cevap bekleyerek (sf.39) etkileşim sağlama yoluna gitmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerden 4’ü özellikle öğrencinin dikkatini konuya yönlendirebilmek için kimi zaman sesi yükseltme, alçaltma yoluna gittiğini (sf.51), 3’ü, konuyu yaşamdan örneklerle zenginleştirerek açıklamaya çalıştığını belirtmiştir. 3 öğretici ise derse başlarken önce öğrencileriyle 2-3 dakika selamlaşım, güncel olayları tartışarak, espriler yaparak giriş yaptığını ve böylece öğrencilerle yakınlık sağlamaya çalıştığını belirtmiştir (sf.29-30). Bu soruya verilen tüm yanıtlar topluca incelendiğinde, görüntülü konferans yoluyla ders veren öğretmenlerin, öğrencilerle etkili bir etkileşim kurabilmeleri için gerçek sınıf ortamındaki uygulamalardan farklı bir uygulamaya gitmedikleri görülebilmektedir. Suzan Amirian (2003) son yıllardaki görüntülü konferans çalışmalarına ilişkin literatürü incelediğinde, genelde iyi bir sınıf öğretmenin aynı zamanda görüntülü konferans uygulamasında da iyi bir öğretmen olabileceğini belirtmektedir. Ancak görüntülü konferans uygulamasında öğreticinin iyi olması, kullanılan teknolojiden çok, öğreticinin sahip olduğu pedagojik for-

masyonun niteliğine bağlıdır (Clark, 1994). Geleneksel sınıf içi öğretim etkinlikleri ile görüntülü konferansa dayalı öğretim etkinlikleri her ne kadar birbirine benzese de, öğretici açısından bakıldığında görüntülü konferans sistemi öğreticilerden farklı rolleri üstlenmeyi, ilave planlamalar yapmayı ve yeni becerileri kullanmayı gerektirmektedir.

Görüşmenin 5.sorusu, öğreticilerin ders süresi hakkındaki düşüncelerini ve bu süreyi etkili kullanabilmek adına neler yaptıklarını belirlemeye yöneliktir. Bu soruya ilişkin yanıtlar tablo 5. de gösterilmektedir.

Tablo 5.

a.Dersin süresi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?	Frekans
Ders için ayrılan sürenin az olduğunu düşünüyorum	5
Ders süresinin işlenecek konulara göre ayarlanması gerektiğini düşünüyorum	2
Süre ayarlamasının öğreticilere bırakılması gerektiğini düşünüyorum	1
b.Süreyi etkili kullanabilmek adına neler yaptınız?	Frekans
Öğrencilere sorular sorarak konuları işlemeye çabaladım	3
Konuların önemli noktalarını ve özet bilgilerini vermeye çalıştım	3
Sürenin 1/3'ini konu anlatımına, 2/3'ini sorular ve yanıtlarına yer verecek biçimde planladım	2
Konuları çarpıcı örneklerle sunmaya çabaladım	1
Öğrencilerin zorlandığını düşündüğüm konulara ve sorulara öncelik verdim	1
İçeriği hızlı bir tempoda anlatmak zorunda kaldım	1

5. soruya verilen yanıtlar topluca değerlendirildiğinde; görüşmeye katılanların çoğunluğunun derse ayrılan süreyi yetersiz buldukları görülmektedir. Sürenin az olması ise, öğrenen-öğretici etkileşiminde öğrenenlerin öğrenme sürecine aktif katılımlarını engelleyen bir unsur olarak görülmektedir. Oysa ki görüntülü konferans sınıflarında öğrenenlerin öğrenme sürecine aktif katılımları oldukça önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Kunz, 2002). Sınırlı süre içerisinde öğrenenleri, öğrenme sürecinde, aktif hale getirebilmek için, sadece 2 öğreticinin 15 dakika kuralını uyguladıkları görülmektedir. Bu kurala göre, öğreticilerin 15 dakikadan fazla içerik sunumu yapmaları, başka bir deyişle öğrenenlerin karşısında sadece konuşan kafalar olarak görünmesi, onların dikkatini dağıtmakta ve öğrenme sürecine aktif olarak katılımlarını engellemektedir (Amirian, 2003; Willis; 2002). Diğer yandan sürenin az olması göz önünde bulundurulduğunda, hem süreyi etkili kullanabilmek, hem de öğrenenlerle yüksek düzeyde etkileşim kurabilmek adına öğreticilerin, öğretme sürecinde özet bilgilere başvurma, öğrencilerin zorlandığı konulara yönelme, sorulara öncelik verme ya da içeriği hızlı bir tempoda anlatma (sf.72-73) gibi yöntemlere başvurdıkları görülmektedir.

Görüşmenin 6. sorusu derse katılan öğrenci sayısının etkileşimi sağlamada yeterli olup-olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6.

Derse katılan öğrenci sayısını etkileşim sağlama açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?	Frekans
Sayı az olduğundan istediğim düzeyde etkileşimin sağlanamadığını düşünüyorum	5
Sayının azlığı ya da çokluğunun öğrenciyle etkileşimimi etkilemediğini düşünüyorum	2

Tablo 6'ya verilen yanıtlar incelendiğinde, 5 öğretici, öğrenci sayısının az olması nedeniyle istenilen düzeyde etkileşimi gerçekleştiremediğini, özellikle bu programa katılanların sayısının en az 10-15 kişi olmasının hem dersteki etkileşimi, hem de ders anlatmadaki verimlerini arttırdığını (sf.10) belirtmişlerdir. Öğreticilerden ikisi de, sayının az ya da çok olmasının etkileşim açısından önemli olmadığını belirtmiştir.

Görüşmenin 7. sorusu programın daha etkileşimli gerçekleşebilmesi için neler yapılabileceğini belirlemeye yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 7' de gösterilmektedir.

Tablo 7.

Derslerin daha etkileşimli yürütülebilmesi için neler önerirsiniz?	Frekans
Sınıf içi etkileşimin yaratılabilmesi için öğreticinin bulunduğu mekanda da öğrenciler olmalı	5
Dersin süresi daha uzun olmalı	4
Öğrenci ile iletişim farklı araçlar(e-mail, tel, faks vb) yardımıyla ders dışında da sürdürülebilmesi	3
Ders saat ve günleri öğrenen ve öğretici ihtiyaçları dikkate alınarak ayarlanmalı	2
Öğrencilerin isim listeleri önceden öğretmenlere ulaştırılmalı	2
Ders içerikleri öğretici tarafından önceden tasarlanmalı	1
Öğrencilerin derslere katılmalarını sağlamak için ne türde gereksinimlerinin olduğu belirlenmeli	1
Ders programı bir sayısal dersten sonra sözel bir ders gelecek biçimde ayarlanmalı	1
Dersler soru-cevap şeklinde işlenmeli	1
Derslerde görsel-ışitsel materyallerden olabildiğince yararlanılmalı	1
Program hakkında öğrencilere önceden bilgi verilmeli	1
Program aynı anda birkaç noktada bulunan öğrenci grubuna ulaştırılabilmesi	1
Öğrencilere ismiyle hitap edilmeli	1
Ders verenler kendilerini öğrencilerine tanıtmalı	1
Farklı mekanlardaki öğrencilerin birbirlerini görebilmesi sağlanmalı	1

7.soruya verilen yanıtlar topluca değerlendirildiğinde; daha önceki sorularda verilen yanıtlarla paralellikler taşıdığı görülmektedir. Öğrenciyle istenilen düzeyde bir etkileşimin olabilmesi için onları tanımak gerektiği (sf.31), ders dışında farklı araçlarla iletişimlerinin devam etmesi gerektiği (sf.64) bu soruya verilen yanıtlarda da bir kez daha vurgulanmıştır. Diğer yandan öğrenciyle etkileşimi engelleyen en önemli unsurlardan biri olarak görülen süre azlığı yine bu sorunun yanıtları arasında yer almaktadır, ancak buradaki yanıtlar arasında en göze çarpanı, geleneksel sınıf içi öğrenen-öğretici etkileşiminin yaratılabilmesi için öğreticinin bulunduğu mekanda da öğrencilerin bulundurulması isteğidir (sf.41). Öğreticiler tarafından getirilen bu öneri, 3 soru altında belirtilen, öğrencilerden uzakta olmanın kendilerini gerçek sınıf ortamındaki sıcaklıktan uzaklaştırdığı ve gerçek sınıf ortamındaki öğrenci-öğretici etkileşimini sağlayamadığı düşüncesini destekler niteliktedir. Öğreticiler teknoloji yardımıyla gerçekleştirdikleri öğretim sürecinde, kendilerini alıştırdıkları ortamdaki farklı bir ortamda daha rahat hissedebilmek ve daha doğal davranabilmek adına böyle bir çözümü öneri olarak sunmaktadırlar. Böyle bir ortamın sağlanması da, onları gerçek bir sınıf ortamına taşıyacak unsur olarak görülmektedir.

Görüşmenin 8. sorusu, öğretmenlerin görüntülü konferans öncesinde teknik donanımı kullanma konusunda eğitim alıp-almadıklarını ve programı nasıl yürüttüklerini saptamaya yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8.

Program öncesinde teknik donanımı kullanma konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı?Programı nasıl yürüttünüz?	Frekans
Teknik donanımı kullanma konusunda herhangi bir eğitim almadım	7
Program sırasında görevli teknisyenler farklı materyalleri kullanmamda bana yardımcı oldu	5
Öğretici açısından teknik bilgilere sahip olmanın bir ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum	2
Kesintisiz ders yapabilmek için öğreticinin teknik bilgiye sahip olması gerektiğini düşünüyorum	2
Program sırasında dökümanter kamerayı ve bilgisayarı yardım almadan kullanabildim	2

Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde; hiçbir öğreticinin teknik donanımı kullanma konusunda eğitim almadığı görülmektedir. Her ne kadar programın başlatılmasından sonlandırılmasına kadar olan süreçte öğreticiye yardım eden teknisyenler olsa da, bazı durumlarda onların olmadığı göz önünde bulundurularak, kesintisiz ve nitelikli bir eğitimin gerçekleştirilebilmesi için, ders veren öğretmenlerin, kullanılacak malzemelerin özellikleri ve nasıl kullanılacağı yönünde bilgilendirilmesi gerekmektedir (Willis, 2002). Görüntülü konferans programlarında içeriğin aktarımında yararlanılan bilgisayar programları ya da dökümanter kamera gibi farklı araçların özelliklerinin ve nasıl kullanılacağıın bilinmesi, öğretici açısından içerik sunumunu zenginleştirme ve kolaylaştırmanın yanında, öğrencinin konuya olan ilgisini çekmede, dersin süresini verimli kullanmada ve etkileşim sağlamada yardımcı olabilecektir.

Görüşmenin 9. sorusu, program sırasında öğretmenlerin teknik bir problemle karşılaşılıp-karşılaşmadıklarını belirlemeye yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9.

Program/lar sırasında teknik bir sorunla karşılaştınız mı?	Frekans
Karşı taraftan sesin yankılı gelmesi türünde bir sorun yaşadım	5
Bazen görüntünün öğrenciye ulaştırılmasında sorunlar yaşandı	3
Diğer	2

Tablo 9'a verilen yanıtlar incelendiğinde, 5 öğretici öğrencilerden gelen sesin algılanamaması yönünde sorunları olduğunu belirtmiştir. Özellikle, sesin dağılarak ve boğuk biçimde kendilerine ulaşması nedeniyle, öğrencilerin sorusunu anlamakta güçlük çektiklerini (sf.12) ifade etmişlerdir. Görüntülü konferans uygulamalarında, eğer sistem kurulumu uygun olarak gerçekleşmemişse bu türde sese ilişkin yankılamanın olabileceği belirtilmektedir. Bu sorunun çözümü için öğrenme ortamında oluşan ses parazitlerinin olabildiğince azaltılması gerekmektedir (Reed ve Woodruff, 1995). Nitekim bu sorun, bir sonraki soruda, programın yetersiz görülen yönleri içinde de açıklanmıştır. Öğreticiler, öğrenciden gelen sesin yankılı olmasının tekrarlara ve zaman kaybına neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmenler açısından öğrencilerle etkileşim kurmada engelleyici bir unsur olarak görülmektedir. Görüşmede sadece 3 öğretici teknik sorunlardan dolayı görüntünün bazen öğrenciye ulaştırılmasında kısa süreli sorunlar yaşadığını, ancak bu sorunun etkileşimi engelleyici düzeyde olmadığını belirtmiştir. Diğer yanıtı veren öğretmenlerden biri, Türk Te-

lekom sistemindeki bağlantıların kurulamaması nedeniyle (sf.55), bir öğretici de elektrik kesilmesi nedeniyle teknik bir sorun yaşadığını (sf.42) belirtmiştir.

Görüşmenin 10. sorusu, programın öğretmenler tarafından etkili ve yetersiz yönlerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10.

a. Sizce Programın etkili yönleri nelerdir?	Frekans
TV programları ile karşılaştırıldığında, öğretici ve öğrenen için daha etkili, verimli ve çekici bir ortam olduğunu düşünüyorum	2
Karşılıklı görüntü ve ses alış-verişinin olması ortamı, gerçek sınıf ortamına yaklaştırdı	1
b.Sizce programın yetersiz yönleri nelerdir?	Frekans
Karşı taraftan sesin yankılı gelmesi tekrarlara ve zaman kaybına neden oluyor	7
Derslere ayrılan süre öğrencilerle etkileşim sağlayabilmek için yeterli değil	6
Öğrenci sayısının azlığı dersin verimini düşürüyor	3
Pasif öğrenciyi derse katamıyorum	3
Programlar konusunda öğrencilerden olumlu ya da olumsuz geribildirim alamadım	2
Sınıfın sadece görebildiğim kadarıyla etkileşim halinde olabiliyorum	2
Bu programı tek başına bir öğrenme ortamı olarak görmüyorum	1
Öğrencilere bireysel çalışma imkanı tanıyan bir ortam değil	1
Öğrencilerin öğretmenleriyle istenilen düzeyde etkileşimi olamıyor	1
Öğreticileri tanıma şansız olmadıktan sıcak bir iletişim kuramıyorum	1
Görüntülü konferans ortamını gerçek bir sınıf ortamı gibi görmüyorum	1

Tablo 10'a verilen yanıtlar incelendiğinde; programın öğretmenler tarafından etkili yönlerinden çok yetersiz yönleriyle değerlendirildiği görülmektedir. Klasik televizyon programlarıyla bu sistem karşılaştırıldığında, görüntülü konferans sistemini çok daha başarılı, çok daha etkili, çok daha yararlı bulan (sf.74) 2 öğretici, bunun sebebinin ortamın özelliklerine bağlamaktadır. Görüntülü konferans sisteminin doğası gereği anında ve iki yönlü ses ve görüntü etkileşimine olanak tanınması öğretme-öğrenme sürecini tek yönlü ortamlarla karşılaştırıldığında çok daha etkili, verimli ve çekici hale getirmektedir. Görüşmeye katılan 1 öğreticinin karşılıklı görüntü ve ses alış-verişinin bu ortamı gerçek bir sınıf ortamına yaklaştırdığını düşünmesi de, iki yönlü etkileşimin öğretme-öğrenme sürecine olumlu etkilerini destekler niteliktedir. Programın yetersiz bulunan yönlerine bakıldığında; yine katılımcıların programın olumsuzluklarına ilişkin olarak önceki sorularda verdikleri yanıtların bu soruya verdikleri yanıtlarla örtüştüğü göze çarpmaktadır. Öğretici algılamaları dikkate alındığında, öğrenciyle etkileşimi engelleyen unsurların başında sesin yankılı olarak gelmesi ve ders süresinin azlığı dikkati çekmektedir. Diğer yandan öğrenci sayısının azlığı, öğreticinin dersi işlemedeki veriminin düşmesine etki ettiği gibi öğrenciyle etkileşiminin azalmasına da neden olan bir unsur olarak görülmektedir.

Görüşme kapsamında öğretmenlere yöneltilen son soru "deneyimli biri olarak, böyle bir programa katılacak öğretmenlere, öğrencileriyle yüksek düzeyde etkileşim sağlayabilmeleri açısından neler önerirsiniz? Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11.

Deneyimli biri olarak, böyle bir programa katılacak öğretilere öğrencileriyle yüksek düzeyde etkileşim sağlayabilmeleri açısından neler önerirsiniz?	Frekans
Süreyi etkili kullanabilmek için dersin içeriği önceden planlanmalı	5
Öğrenciyle göz teması kurulmalı	4
Öğrencinin aktif katılımını sağlamak için sorular sorulmalı	3
Öğrenci özellikleri ve beklentileri dikkate alınmalı	3
Öğretiler teknik donanımları kullanma becerisine sahip olmalı	3
Öğrencilere varlıklarından haberdar olduğu hissettirilmeli	2
Öğrencilerle ders dışında da iletişim kurulmalı	2
Derste kullanılacak materyallerin önceden tasarımı yapılmalı	2
Öğrencilere isimleriyle hitap edilmeli	1
İçerik olabildiğince görsel materyallerle desteklenmeli	1
Öğretiler, görüntülü konferans derslerini yüz yüze derslerle olabildiğince desteklemeli	1
Öğretiler önceden yapılmış görüntülü konferans derslerini izleyerek fikir sahibi olmalı	1

Son soruya verilen yanıtlar incelendiğinde; öğrenen-öğretici etkileşiminin sağlanabilmesinde en önemli unsurun planlama olduğu dikkati çekmektedir. Bu yanıt derse ilişkin önceden yapılan planlama; öğrencilerin bu programdan ne elde edeceklerinden, içeriğin hangi yöntem ve etkinliklerle yürütülebileceğine, hangi materyallerle içeriğin desteklenebileceğine ve bunların gerçekleştirilebilmesi için ne kadar süreye ihtiyaç duyulduğuna kadar pek çok sorunun da çözüme kavuşmasına neden olabilecektir. Bununla beraber, burada göz ardı edilmemesi gereken nokta, öğrenen ile öğretici arasındaki coğrafi bölünmüşlüğü teknoloji yardımıyla giderildiğinin bilinmesidir. Bu nedenle, geleneksel sınıf içi etkileşimden farklı olarak, öğretilerin etkili iletişim becerilerine sahip olması, özellikle de öğrenciyle etkileşimlerinde göz temasını kaybetmemesi büyük önem taşımaktadır. Bu da bir anlamda, görüntülü konferans dersi verecek öğretilerin farklı rollere sahip olmasını, iyi bir televizyon öğretmeni olmasını gerektirmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, KKTC’de uzaktan öğrenim gören İktisat ve İşletme Fakültesi öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış görüntülü konferans derslerindeki öğrenen-öğretici etkileşiminin öğretiler açısından nasıl algılandığını belirlemeye yöneliktir. Bu bağlamda araştırma, Anadolu Üniversitesi uzaktan öğretim programlarında yer alan ve görüntülü konferans derslerini veren öğretilerle gerçekleştirilmiş; bu öğretilerin öğrenenlerle etkileşim kurmada nelere dikkat ettikleri ve etkileşimi nasıl algıladıkları yarı yapılandırılmış sorularla analiz edilmiştir.

Görüşmeye katılan öğretilerden alınan veriler doğrultusunda, öğretiler, öğrenciyle etkileşim kurabilmeye “soru sormayı” en önemli unsur olarak algılamışlardır. Bunun nedenleri arasında, derslere ayrılan sürenin oldukça az olması ve programın temelde içerik aktarımından çok öğrenenleri sınava hazırlamaya yönelik olarak hazırlanmış olması gösterilebi-

Her ne kadar ders veren öğretmenler; dersin süresini, derste kullanacağı yöntemleri ve materyalleri önceden haftalık olarak planlamaya özen göstermiş olsalar da, programda kendilerine ayrılan sürenin sınırlı olması, yeterli sayıda öğrencinin derse katılmaması ve ses de yaşanan teknik sorunlar nedeniyle öğrenenlerle istenilen düzeyde etkileşimi gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir. Diğer yandan, öğretmenlerin öğrenenleri bireysel olarak tanıyamaması ve ders dışında değişik yollarla iletişimlerini sürdürmemesi etkileşimi engelleyen diğer önemli unsurlar arasında görülmüştür.

Literatürde yapılan çalışmalar, iyi bir sınıf öğretmenin genellikle etkileşimli ve görüntülü konferans sistemlerinde de iyi bir öğretmen olabileceğini belirtmekle birlikte, uygulamalarda farklılıklar yaşandığına ve bu farklılığın kaynağının teknolojiden değil, öğretmenlerin pedagojik niteliklerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu çalışma, öğretmenlerin öğrenenlerle etkileşim kurabilmede geleneksel sınıf içi eğitimdeki yöntemlerden yararlandıklarını göstermekle birlikte, kullanılan teknolojiye bağlı olarak sadece dersin öğretiminde daha bilinçli ve organize olduklarını göstermektedir. Diğer yandan dersin araca uygun olarak tasarımı ve test edilmesindeki sorumluluk, kendilerinden çok sistemdeki yardımcılarına bırakılmıştır. Oysaki görüntülü konferans teknolojisine uygun olarak ders verecek bir öğretmenin dersini etkileşimli olarak tasarımı için sistemin gerektirdiği sınırlılıkları ve avantajları biliyor olması gerekmektedir. Diğer yandan, öğretmenlerin kendi geleneksel derslerinde kullandıkları iletişim becerilerinden farklı olarak, etkileşimli ve görüntülü konferans derslerinde, sahip oldukları iletişim becerilerini ve davranışlarını içinde buldukları ortama ve kullandıkları teknolojiye uygun kullanmaları gerekmektedir. Ancak öğrenen-öğretici etkileşimini sağlamada literatürün önemle üzerinde durduğu “ öğrenenlerle göz teması kurmanın gerekliliği” konusunda öğretmenlerin gerekli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Yine bu sonuç, öğretmenlerin görüntülü konferans sistemini ve bu sistemde kullanılan araçların özelliklerini yeterince bilmemelerinden ve deneyim sahibi olmamalarından kaynaklanıyor olabilir. Programa katılma nedenlerine bakıldığında, öğretmenlerin görüntülü konferans deneyimlerinin olmadığı ve sadece alan uzmanı oldukları için böyle bir programa katıldıkları görülmektedir. Deneyim sahibi olmamaları ve sistemi bilmemelerine bağlı olarak bazı sıkıntılar yaşamaları doğaldır. Yapılan analiz sonuçlarında, görüntülü konferans derslerinde öğrenenlerle gerçekleşen etkileşimi geleneksel sınıf içi etkileşimde olduğu gibi sıcak bulmamaları da bunun bir göstergesi olabilir. Bununla birlikte, öğrenenlerle derslerde gerçekleşen etkileşimi doğal bir ortama taşıyabilmek ve öğrenenlerle sıcak bir etkileşim ortamı yaratılabilmek için buldukları ortamda öğrencilerin olması, arzu ettikleri bir öneri olarak vurgulanmaktadır.

Bu çalışma, görüntülü konferans programında ders veren öğretmenlerin öğrenenlerle istenilen düzeyde etkileşimi kuramadıklarını ortaya koymaktaysa da, yalnızca tek bir çalışmanın sonuçlarına bakarak genellemeler yapmak bizleri yanlış sonuçlara götürebilir. Özellikle bu programın yeni başlamış olduğu göz önüne alındığında, gerek öğretici açısından, gerekse sistem açısından bazı sıkıntılarının olabileceği açıktır. Bu türdeki çalışmaların sürdürülebilir olması, şu anda varolan sıkıntıların giderilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan, programın öğrenenler açısından da etkileşimli bulunup-bulunmadığını sorgulamak, programın daha etkili, verimli ve çekici yapılandırılmasında ve var olan sıkıntıların giderilmesinde bizleri daha sağlıklı sonuçlara götürebilecektir.

KAYNAKÇA

- Amirian, S (2003).** “ Pedagogy & Videoconferencing: A Review of Recent Literatüre”, First NJEDge. NET Conference, Plainsboro, NJ, Oct.31 .İndirildiği Adres: Navigating the Sea of Research on Videoconferencing-Based Distance education İndirildiği tarih:16.03 2005.
[http:// www.wainhouse.com/files/papers/wr-navseadistedu.pdf](http://www.wainhouse.com/files/papers/wr-navseadistedu.pdf)
- Baker, B.(1995).** Strategies to Ensure Interaction in Telecommunicated Distance Learning. In Koble, M. (Ed), The American Center for the Study of Distance Education In vitational Research Conference in Distance Education: Towards Excellence in Distance Education: A Research Agenda, Discussion Papers, (p. 269-277). University Park, PA:Penn State.
- Bates, A.W.(1995).** Technology: Open learning and distance education.New York: Routledge.
- Bork, A. (1995).** Distance learning and interaction: Toward a virtual learning institution. Journal of Science Education and Technology, 4 (3), 227-244.
- Clark, R.E. (1994).** “Media will never influence learning”. Educational Technology Research and Development, 42 (2), 21-29.
- Cyrs, T. E. (2001).** Instructional Skills Specific to Instructional Television. Educational Development Associates. Online[www.zianet.com/edacyrs/itvspec.htm]
- Freitas, F. A., Myers, S. A., ve Avtgis, T. A. (1998).** Student perceptions of instructor immediacy in conventional and distributed learning classrooms. *Communication Education*, 47 (4), 366-372.
- Gay, L.R. (1987).** Educational research:Competencies for analysis and application. (3 rd.ed) New York: Macmillan Publishing Co.
- Gunawardena, C ve Zittle, R.(1995).** An Examination of Teachingand Learning Processes in Distance Education and Implications for Designing Instruction. In Koble, M.(ed), The American Center for the Study of Distance Education Invitational Research Conference in Distance Education:Towards Excellence in Distance Education: A Research Agenda, Discussion Papers, (p.315-340). University Park, PA: Penn State.

- Hillman, D., Willis, D. ve Gunawardena, C. (1994).** Learner-interface Interaction in Distance Education: An Extension of Contemporary Model and Strategies for Practitioners. *The American Journal of Distance Education*, 8(2), 30-42.
- Kearsley, G. (1995).** The Nature and Value of Interaction in Distance Learning. In Koble, M. (Ed), *The American Center for the Study of Distance Education In vitational Research Conference in Distance Education: Towards Excellence in Distance Education: A Research Agenda*, Discussion Papers, (p.366-374). University Park, PA: Penn State.
- Kunz, P (2002).** "Student's Acceptance of Videoconferencing in the Lecture Context," World Conference on Educational MULTimedia, Hypermedia and Telecommunications. indirildiği tarih: 16.03 2005. <http://d1.aace.org/1711>
- Mazur, J. M. (2000).** Applying insights from film theory and cinematic technique to create a sense of community and participation in a distributed video environment. *Journal of Computer Mediated Communication*, 5 (4). [Online]. Erişim Adresi: <http://www.ascusc.org/jcmc/vol5/issue4/mazur.htm>.
- Miles, M.B ve Huberman, A. M. (1994).** Qualitative data analyses (2.nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moore, M. G (1993).** Three Types of Interaction. In Harry, K., John, M& Keegan, D. (ed), *Distance Education: New Perspectives*. London: Routledge.
- Moore, M.G., ve Kearsley, G. (1996).** Distance Education: A systems view. Bostan: Wadsworth.
- Navigating the Sea of Research on Videoconferencing-Based Distance Education.** A Platform for Understanding Research into the Technology's Effectiveness and Value. Şubat 2004. İndirildiği tarih: 16.3.2005
<http://www.wainhouse.com/files/papers/wr-navseadistedu.pdf>
- Reed, J ve Woodruff, M. (1995).** Using compressed video for distance learning.
<http://www.kn.pacbell.com/wired/vidconf/Using..html>
- Reed, J ve Woodruff, M. (1995).** Videoconferencing. Using Compressed Video for Distance Learning. İndirildiği tarih: 25.02.2004
<http://www.kn.pacbell.com/wired/vidconf/Using.html>

- Soo, K.S ve Bong, K. (1998).** Interaction: What Does It Mean in Online Distance Education Technical Report ERIC No. ED428724.
- Sullivan, M., Joly, D ve Tompkins, R.(1994).** Local Heroes: Bringing telecommunications to rural, Small schools. Austin, TX: Southwest EDL
- Thach, E. C. ve Murphy, K. L. (1995).** Competencies for distance education professionals. *Educational Technology Research & Development*, 43 (1), 57-79.
- Wagner, E.D.(1994).** In support of a functional definition of interaction. *The American Journal of Distance Education*, 8 (2), 6-29.
- Willis, B.(2002).** Distance Education- Strategies and Tools and Distance Education- A Practical Guide. #11 Interactive Videoconferencing in Distance Education. İndirildiği tarih:25.05.2005 [http:// www.uidaho.edu/eo/dist11.html](http://www.uidaho.edu/eo/dist11.html)
- Yıldırım, A ve Şimşek, H (2000).** Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.